

BREZSNYÁNSZKY LÁSZLÓ

Küzdelmes utak és útvesztők az egységesülő tanárképzésben

A tanárképzés szakmai élménye¹

Amióta a tanárképzéssel nem diákként, hanem a képzés szereplőjeként szembesülnöm kellett, tehát elég régen, mindig fontos ügyként, ám nem túl sikeres éltem meg a feladatot. Ehhez egy olyan hangulat, érzés társult, amely a szakmai megtúrtságból fakadt, legjobban esetben félmosolyokkal kísért biztatás élményét jelentette.

Később megértettem, hogy a képzési rendszerben a tanári mesterség elsajátításának diszciplináris és gyakorlati összetevői egyenlenségeket mutatnak céljaikban, tartalmukban és tulajdonított jelentőségükben. Hiányzik a koherencia és főleg a koordináció a megvalósítási folyamatban. A tudományos képzés és a professzionális tanári felkészítés alapvető szándékában (képezzünk jó tanárt!) többnyire egyet is értenek a képzők, a megvalósítás folyamatában viszont inkább a rövid távú, saját érdekek érvényesülnek. Ez az állapot rendszer- és kormányváltásokon át nem sokat változott.

Mivel az akkori munkatársaimmal, a tíz évvel ezelőtti évfordulóról egy tanulmánykötetben emlékeztünk meg,² úgy gondolom, a tanárképzés alakulásának valamelyik folytonosan jelen lévő vonásáról érdemes egy újabb írásban összefoglalást készíteni. Mivel a vizsgált korszak kezdetén gyakran hangzott el különböző értelmezésben az *egységes tanárképzés* kifejezés, megéri áttekinteni, milyen törekvések párosultak hozzá. Összességében úgy látszik, hogy a kilencvenes évekre ez a szakkifejezés kikopott a szóhasználatból, helyét az integráció, a sztenderdizáció vette át. Kardos József (2011) elemző tanulmányában részletesen ismertette az egységes tanárképzés ügye körül folyó korabeli vitákat, politikai intézkedéseket; talán hosszabb távra kitekintve is érdemes megvizsgálni a történéseket.

A tanárképzés kutatása és át- meg átalakítása ma is folyik, nem kevés vitát, időnként indulatot is felkavarva az érintettek körében.

A 2022 májusában a MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága által rendezett egésznapos ülésen³ számos előadás, bemutató hangzott el fontos és még fontosabb kutatá-

¹ Elhangzott 2022. október 14-én a Nyíregyházi Egyetemen, a *Hatvanéves a nyíregyházi tanárképzés* című konferencián.

² Ötvenéves a pedagógusképzés a Nyíregyházi Főiskolán, Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2013, Brezsnyszky-Vincze szerk.

³ MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága: A mai magyar tanárképzés helyzete és problémái. 2022.05.20. [https://www.youtube.com >MTA 1825](https://www.youtube.com/watch?v=MTA1825)

sokról, elképzelésekről. A kozmikus méretű rendszer vázlatától az ideálisnak gondolt tanárképig, másoktól elesett jobbító felfogásokig. Itt is érezhető volt egyfajta rezignált hangulat. Az igazi hatást a statisztikák bemutatása keltette. Illetve a fő következtetés: minden próbálkozás ellenére tanárhiány van! Bizonytalan az utánpótlás. Nem jöttek be az egymást követő, egymást korrigáló reformok, modellkísérletek. Mondhatjuk, hogy különböző formákban és intézményi összefüggésben a szaktanárhiány az elmúlt néhány évtizedben végig jellemezte ezt a képzést. A hiány nem magától keletkezik, mindenképpen rendszerhibát jelez. A gyors váltások, az egymást keresztező döntések általában elbizonytalanodáshoz, minőségromláshoz és utánpótlási zavarokhoz vezetnek. Nem mondhatnánk, hogy a közsférában egyedül álló jelenség lenne a reformhullámvasút, de a jövőért aggodás a közhangulatban jelentős részben ide, az iskolaügyre koncentrálnak.

Az utóbbi hat-nyolc évtizedben a szervezeti és tartalmi változtatások háttérben szemléleti és hatalmi küzdelmek folytak. Ezekből az érintettek, maguk a pedagógusok, tanárok leginkább csak a jelszavakat és azok változásait érzékelték. Különösen érvényesnek tűnik ez a háború utáni időszakra, amikor az irányváltások az állami és pártvezetés köreiben fogalmazódtak meg, és határozatok formájában jutottak el a megvalósítókig. Az egyik ilyen törekvés a háborút követő évektől a tanárok képzésének egységesítése volt. Kezdetben nagyobb hangsúllyal, később inkább részintézkedésekben lehetett követni a szándék megvalósítását.

A negyvenes-ötvenes évek útkeresései, útvesztői

A II. világháborút követő időszak több szempontból a változások, ún. reformok egymásutánja. Mégpedig többnyire gyors, hatalmi erővel kikényszerített, de kevésbé előkészített irányváltások a politikai, ideológiai, társadalmi és gazdasági törekvések szellemében. Mindez érvényesült az oktatásügy világában, beleértve a tanárképzést is. Drámaian fogalmazva: a válságok és a kilábalási kísérletek sorozatát élte meg a képzés rendszere. A küzdelmek több szintéren folytak/folynak a szakmán kívül és belül egyaránt.

A tanárképzéssel szembeni, évtizedekig kiható legnagyobb kihívást az általános iskola felső tagozatának létrehozása jelentette. A háború utáni iskolaszervezeti (a nyolcosztályos általános iskola teljesé tétele) és oktatáspolitikai változások tették sürgető feladattá a felső tagozat pedagógusainak (szaktanárainak) képzését.⁴

Valós és keltett szaktanárhiány keletkezett az iskolarendszeri döntéssel, a speciális képzés hiánya és a középiskolai tanárok bélistázása, ideológiai alapon történő szelektálása miatt. A tanítók helyzetére is kihatott ez a politikai beavatkozás. Hasonló úton jártak a többi „szocialista” országok. A hiányt friss, új aktivistákkal igyekeztek pótolni, minimális, főleg a rendszer legitimációját szolgáló képzéssel.

⁴ 1945-ben az ideiglenes nemzeti kormány a 66506/1945 ME. sz. rendeletében intézkedett az általános iskola létrehozásáról.

A köznapi nyelven gyorstalpalóknak nevezett képzések már 1945 nyarán elkezdődtek a világnézeti tárgyat (főleg történelmet) tanító tanárok számára. Az egységesítés szándéka ezekben a képzésekben úgy értelmezhető, mint a képzettség pótlása, azonos szintre hozása.

A felső tagozat létrehozásával a szaktanárok iránti szükséglet mind az általános, mind a középiskolákban erőteljesen emelkedett.

A felső tagozatos, 10–14 éves diákok tanárainak képzése terén – a polgári iskolai tanárképzést leszámítva – nem lehetett egyértelmű hagyományokra építeni. Az 1930-as, '40-es években lassan és részlegesen megvalósuló 8 osztályos népiskola sem felelt meg a '45 utáni eszméknek. Hosszú időre elhallgatás lett a sorsa. A felső tagozatról intézkedő szabályok a polgári iskola és a középiskolák alsóbb osztályait oktatókat ebbe a tanári kategóriába sorolták. Az 1945 októberében megjelent minisztériumi rendelet⁵ intézkedett a felső tagozatok megszervezésének részleteiről, a felvehető tanulókról és a tanárokról.⁶

A '40-es évek végétől a felső tagozatos és a középiskolai tanárképzés intézményi struktúrája kettős jelleget öltött, a tudományegyetemen és az új alapítású tanárképző főiskolákon egyaránt folyt képzés. A hatalom nem akarta kizárólag az egyetemekre bízni a feladatot. A fogadókészség sem volt egyértelmű. Elindult egy felemásra sikerült párhuzamos képzés, ami rivalizáláshoz vezetett.

A bölcsész és a természettudományi karok tanárképzési jogát kiterjesztették a 10–18 éves korosztály szaktanárképzésére, miközben megszüntették a képesítő vizsgát, illetve a tanárképző intézet intézményét. A képzés szervezésének, adminisztrációjának joga és felelőssége a tanulmányi osztályokra került, vagyis a káderek kezébe. Ami talán rövid távú előnyöket biztosíthatott a pedagógiai és pszichológiai szakterületnek, de kevésbé szolgálta a minőséget.

Az ideológiailag megtisztított pedagógiai tanszékek, a kényszernyugdíjazások és egyéb okok miatt szakemberállományukat tekintve nehéz helyzetbe kerültek. Ugyanakkor több esetben úgy érezhették, hogy az egyetemen belül számukra új lehetőségek nyíltak. Sajnos, többnyire az történt, hogy a kötelező tananyag és a karriernyomás hatására túl közel sodródtak az ideológiai tárgyak és oktatók kategóriájához. De nem részesültek a marxista tanszékek oktatóinak kiváltságaiból.

A tanárképző (pedagógiai) főiskolák indítása az 1948–49-es tanévtől kapott lendületet. Kezdetben úgy tűnt, hogy az egyetemi képzőhelyek mellett, azokkal kooperálva valósulhat meg a rendszer. Azonban hamar megváltozott az elképzelés.

1946–1948 között folyó vitákban olyan általános iskolai tanító- és tanárképzési koncepció körvonalazódott, mely a korábban mereven elkülönülő képzési rendszer közelítésére törekedett. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (VKM) az egységes nevelőképzés gondolatát támogatta, mivel az egységes, 8 osztályos általános iskola ezt követelte. Ennek első gyakorlati eredménye az 1947 novemberében megnyílt

⁵ VKM 37.000/1945. sz. rendelete

⁶ PORNÓI 2013, 20.

budapesti Állami Pedagógiai Főiskola lett. A továbbiakban (tanár)képzők követték Szegeden, Pécsen és Debrecenben. Utóbbi 1949-től Egerben működött, 1962-től pedig Nyíregyháza csatlakozott a képzők sorába. A budapesti főiskola megszüntetése (1955) miatt 1976-ban a fővárosi tanárihiány mérséklése érdekében Csepelen az egri tanárképző kihelyezett tagozatát hozták létre.

A kezdetben egységes tanító- és tanárképzés intézményei az '50-es években különálló egységekként éltek tovább. A tanárképzők előbb 3 éves, majd 1950 és 1954 között 2 éves képzési idejűek voltak, 1954-től 1959-ig ismét 3 éves főiskolaként működtek, 1959-től váltak 4 évesekké. A változások háttérében kemény lobbiküzdelmek folytak.⁷

A tanárképző főiskolák felállítása, működtetése, érthető módon, számos nehézséggel járt együtt: az elhelyezés biztosítása, a berendezés, a tanári kar toborzása. Ezekről az intézménytörténeti kiadványok többnyire hitelesen tájékoztatnak. Az állami és a pártszervezeti támogatás, a kinevezett vezetők személyes aktivitása, a főhatóságnál és az informális körökben történő kilincselés és „kijárást” sokat lendített egy-egy elakadni látszó ügyben.

Az erőltetett és téves intézkedésektől sem mentes időszakról utólag Kardos József (2011) úgy nyilatkozott, hogy az oktatási kormányzat eredetileg az egységes tanárképzést az egyetemeken kívánták megvalósítani. A megelőző évek konfúzus próbálkozásainak korrekciójaként 1954-ben nem a főiskolai képzés fejlesztését tűzte ki célul, hanem olyan egységes rendszert kívánt megvalósítani, amelyben az általános iskolai és középiskolai szaktanárok képzését a tudományegyetemek keretén belül egyesítik, és a négy pedagógiai főiskolát megszüntetik. Javasolták továbbá, hogy a tudományegyetemek bölcsészkarain is válasszák szét a tanárképzést és a szakképzést. A párt politikai és agitációs propaganda bizottsága kemény bírálatban részesítette a tervezetet, amelynek nyomán a javaslatnak ez a változata még ugyanabban az évben a süllyesztőben végezte.⁸

Tovább a rendszerváltásig

Az egységes tanárképzés kérdése 1959-ben ismét terítékre került. Az ún. 12 tagú bizottság nem tudott jelentős eredményekről beszámolni. A szaktanárok hiányát magasnak találta. Azt állapította meg, hogy a felső tagozatban a tanóráknak csupán 57%-át látják el szakképzett tanárok.⁹ Az 1972-es párthatározatot előkészítő anyagban kedvezőbb, de továbbra is jelentős hiányra utaló adat szerepel: az általános iskola felső tagozatában 73%-os a szaktanári ellátottság.¹⁰ Az egyetem vs. főiskola összevetésében az egyetemek javára írta a bizottság a szakmai színvonal magasabb voltát, de kevésbé kielégítőnek ítélte a gyakorlati képzés helyzetét. Az utóbbit viszont a főiskolák eseté-

⁷ KARDOS 2007.

⁸ KARDOS 2011, 33.

⁹ KARDOS 2011, 35.

¹⁰ I. m. 36.

ben találták kedvezőbbnek. Bár törvényi vagy párthatározati szövegekben nincs szó szerinti utalás az egységes tanárképzés megvalósításáról, de az 1961-es törvény,¹¹ majd az 1972-es párthatározat¹² szellemisége inkább a rövidebb, gyakorlatiasabb főiskolai formációnak kedvezett. Ebben a politikai, szakmai erőterben jöhetett létre Nyíregyházán a főiskola.

A minisztériumban, az 1960–70-es években a Pedagógusképzés Önálló Osztálya volt felelős a pedagógusok képzési területének koordinálásáért. Az osztály vezetője, Miklósvári Sándor (1973) harcosan képviselte a főiskolák érdekeit. Az egységes képzésről azt vallotta, hogy a nevelők képzésének egész rendszerét egységben kellene szemlélni és felépíteni. Ebben a tekintetben a főiskolák munkáját modellértékűnek minősítette.

A főiskolákon folyó általános iskolai tanárképzés 25 évét méltató jubileumi kötetben¹³ Miklósvári bevezető tanulmányban összegezte az időszak eredményeit.¹⁴ Határozottan állást foglalt amellett, hogy az általános iskolai tanárképzésnek a 8 osztályos iskola igényéhez és sajátosságaihoz kellett volna kezdetől fogva igazodnia. Ezzel szemben azt állította, hogy „a pedagógusképzés minden intézménye lényegében az egyetemi profilhoz igazodott.”¹⁵ Fő gondként a tudományos követelmények kiterjesztését nehezményezte, mert elvonja a főiskolai oktatókat a legfontosabb feladatuktól, az oktató-nevelő munkától.

Nem tagadható, hogy az oktatói követelményrendszer egységesítése a főiskolai oktatókra nézve hátrányt jelentett. Tovább nehezítette az oktatók rekrutációját. A frissen alapított intézmények tapasztalt középiskolai és tanítóképző intézeti tanárokból tudták a pedagógia és a lassan ébredező pszichológia oktatóit alkalmazni. A nyíregyházi főiskola esetét elemzi Vincze Tamás (2013) írásában. Az adatok azt mutatják, hogy a '60-as években sem volt könnyű feladat az oktatói követelményeknek megfelelő oktatói kart felállítani.

A néha ellentmondó intézkedések ellenére a hatalom a főiskolák egyértelmű támogatását élvezte, az egyetemi tanárképzéssel szemben. Az egységes tanárképzés elképzelésének sürgetett megvalósítása a területi igényekre hivatkozva a rövidebb képzési idejű és egyben olcsóbb képzést részesítette előnyben.

Találkozási vagy ütközőpont az iskolarendszerben a tanárképzés?

A tanárképzés egységesítését az itt idézett szerzők két szembenálló modell szellemében ítélték meg és kívánták megvalósítani. Feltételezzük, hogy ezeket az iskolaügy történetében kialakult modelleket, építkezési módokat nem feltétlen ismerték, mégis az egyik vagy másik oldalon törtek lándzsát, igyekeztek annak érveit képviselni.

¹¹ 1961. évi törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről. 1961. október 12.

¹² Az MSZMP KB 1972. június 15-i határozata Az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól.

¹³ Köves szerk. 1973.

¹⁴ 1973, 5–24.

¹⁵ I. m., 9.

A hazai, de az európai oktatási rendszerek kialakulásában is két eltérő irányú és szándékú, tartalmú építkezési módot lehet megnevezni.¹⁶

A felülről lefelé építkezés¹⁷ azt jelenti, hogy a magasabb iskolák, amelyek a teoretikus, tudományos és „ünnepnapi” tudást közvetítik, mintegy maguk elé szervezik a tanítványok utánpótlását biztosító alacsonyabb, előkészítő iskolákat. A középkori egyetemek példájával szokás ezt bemutatni: *studium generale*, majd a partikuláris iskolák, nemrégén a felvételi előkészítő tanfolyamok, ma pedig a „diákverbuváló” eljárások a környék iskoláiba, a felsőoktatási marketing megjelenési formái. Valamennyi a felülről generált tanulmányi utat és intézménypolitikát valósítja meg. Ezzel mélyen befolyásolja az alsóbb iskolák mozgásterét, illetve a továbbtanulni készülő diákok motivációit, tanulmányi magatartását.

Az alulról felfelé építkezés a kötelező népoktatásra alapozott rendszer jellemzője. Mindenkit érintő elemi, népoktatási vagy általános iskolákra ráépülő alsó és felső középiskolák, majd főiskolák és egyetemek. A XVIII–XIX. századtól a politikum részeként folyó rendszerépítkezés útja ez, hatalmi, törvénykezési segítséggel.

A ma működő iskolarendszerekben jól felismerhetően jelen van ennek a kétirányú fejlődésnek, törekvésnek az egymásba érő rendje.

A kétféle építkezés eltérő pedagógusképzési tradíciókat alakított ki. Az alulról építkező a népiskolai tanítót, a felülről építkező a szaktanárt preferálta. Az előzőt az állam és az egyházak pártolták és pártolják, az utóbbit az autonómiát élvező egyetemi szféra, a tudományos elit. A népiskolákat a tanügyigazgatás, a közoktatási tantervek, az utóbbit a tudományok logikája orientálta. Az alulról építkezés érzékenyebb az iskola világára, a módszerességre, a normatív vagy a gyermekre orientált pedagógiára.

A felülről építkezés szférájában a tanári mesterség lényegében a szakmai, diszciplináris műveltségre alapozódott. A pedagógiai hozzáértést a született érzékre vagy a fokozatosan kialakuló rutinra vezették vissza. Jól mutatja ezt, hogy a tanári képesítés követelménye később vált kötelezővé, mint az alsóbb iskolák pedagógusai esetében.

A XX. század második felétől a két rendszer a pedagógusképzésben is összetalálkozott, amikor a középiskolák után a felsőoktatás is tömegessé vált. A tradíciók és az érdekszférák látványosan egymásnak feszülnek. Ezt mutatják az indulatos és túlzó érvektől sem mentes hírlapi cikkek vagy a kreditek „birtoklásáért” folytatott bizottsági viták, levélváltások. Pedig talán mindenki jót akar, mindenki minőséget kíván biztosítani a képzésben és a képzettségben. Legalábbis a saját szemszögéből ezzel érvel.

Sáska Géza¹⁸ más megközelítésben, de ugyancsak két törekvésről ír a tanárképzés kiépítésének folyamatát illetően. Két szervezetről és két kultúráról beszél, amikor megkülönbözteti az osztrák-német hagyományokra épülő képzés logikáját követő felsőbb iskolák tanárainak képzését, az alsóbb iskolák pedagógusainak felkészítésétől.

¹⁶ A Dewey-től eredeztethető iskolarendszeri építkezési módról az *Educatio* 2009. 3. számában tettünk említést.

¹⁷ A felülről építkezés megnevezésével Dewey (1900): *Iskola és társadalom* c. művében találkozhatunk. Részletes értelmezését FERGE (1976 27) adja.

¹⁸ Sáska Géza 2009, 350.

Úgy látja, hogy az elkülönülés nem csupán intézményi, hanem társadalmi bázisát, kultúráját tekintve is kimutatható.

A rendszerváltást követő tervek és változások a tanárképzésben

Az 1993. évi felsőoktatási törvény¹⁹ egyetemi és főiskolai szintű végzettséghez kötötte a tanári képesítést. Ennek megfelelően megőrizte a korábban kialakult szervezeti rendet: egyetemen és főiskolán egyaránt folyt a tanárképzés. Az új nemzetközi környezet és a középszintű, illetve a felsőfokú képzés expanziója az egységes egyetemi szinten integrálódó tanárképzés fejlesztési irányát erősítette meg.

A 111/1997. (VI. 27.) Korm. rendelet²⁰ a tanári képesítés egységes követelményrendszerét fogalmazza meg. Ez intézkedik a pedagógiai és a pszichológiai kurzusok rendszeréről, illetve a gyakorlati képzés formáiról és arányairól. Sokat vitatott, de fontos dokumentum, amely a tanári professzió tartalmi rendjének kereteit határozta meg. Szerkezetileg nem változott a képzés, főiskolai és egyetemi keretben is folyhatott közismereti tanárképzés. A szaktudományos felkészítéssel párhuzamosan (konkurens) és ráépülő formában egyaránt lehetett tanári oklevelet szerezni a fenti követelmények teljesítésével. A 2002-ben bevezetett kreditrendszer tovább konkretizálta a teljesítendő tanári kurzusok belső arányát, valamint a diszciplináris képzés részesedését.

A két – tanárokat képző – intézménytípus csendes vetélkedése, ami az illetékes bizottságokban, ahol szakindításokról, személyi és tárgyi feltételek állapotáról készítettek minősítést, 1990 után is folytatódott.²¹ Különösen élessé vált a vita és a lobbitevékenység azokon a századvégi tanácskozásokon, amikor az intézmények fúziója, lehetséges összevonása volt terítéken. Az ezredfordulón induló intézményi integráció hatására a tanárképzés döntő része egyetemi keretek között folyt egyetemi vagy főiskolai státusú karokon.

2005-ben az ún. bolognai rendszer²² mesterfokú végzettségi szintre emelte a tanárképzést, ami a kimenetben egységesítette a rendszert, megszüntetve a főiskolai és az egyetemi végzettség megkülönböztetését. A felsőoktatás európai egységesítése érdekében kidolgozott rendszer a tanárképzésben is változásokat hozott. A kétszintű képzés folyamatában a pedagógiai és pszichológiai tanulmányok nagyobb teret kaptak, ami jelentős ellenállást váltott ki a diszciplináris tárgyak képviselőinek oldaláról. A kritika a térnyerés mellett arra irányult, hogy a kétszakos képzés kreditekben mért pozíciója meggyengült. Sáska Géza elemzésében²³ arra utal, hogy a változtatás irányváltást jelent a felsőoktatás korábbi fejlődési trendjében. Az egységesített képesítési követelményrendszer, amely immár nem ajánlás, hanem előírás lett, szakított az iskolatípu-

¹⁹ 1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról.

²⁰ 111/1997. (VI. 27.) Korm. rendelet a tanári képesítés követelményeiről.

²¹ Felsőoktatási és Tudományos Tanács (FTT), Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB).

²² A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX törvény.

²³ Sáska Géza 2009, 349.

sokhoz és életkori igényekhez igazodó szemlélettel. Helyette a NAT műveltségterületi kánonjához igyekezett hozzáilleszteni a diszciplináris képzés tartalmait is.

A 2010-et követő években a felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV törvény²⁴ a bolognai rendszert részben megőrizve, részben korrigálva intézkedett az osztatlan tanárképzés megszervezéséről, amelynek keretében felső tagozatban és középiskolában hasznosíthatót mesterfokú tanári képzettséget lehet szerezni. Bevezette továbbá az egy év összefüggő egyéni iskolai gyakorlatot. Mentorok bevonásával kívánja megoldani a pályakezdők iskolai beilleszkedését.

Ez a képzési modell ma is formálódik. Az ezredfordulót követő felsőoktatási összevonások formálisan megszüntették a kettősséget a tanárképzésben. Az integrált egyetemi keretek befogadták a tanárképző főiskolákat önálló karként vagy más formában. Az osztatlan képzési forma mindkét kimenetet (általános iskolai tanár, illetve középiskolai tanár) lehetővé teszi a jelölteknek. A viták természetesen továbbra is folynak a közvetített tartalomról, a rendszer hatékonyságáról, a felkészítő, a gyakorlati és a továbbképző szakasz koherenciájáról.

Ha elfogadjuk a fentebb említett MTA-ülés záró következtetését a tanárihiányról, akkor beszélhetünk ugyan a több évtized alatt kialakult sztenderdizálás részleges sikeréről, a többféle be- és kimenetet biztosító tanárképzés közös rendszerbe foglalásáról, mint a küzdelmes utak eredményéről. De látnunk kell, hogy továbbra is hiányzik a szakmai, oktatáspolitikai konszenzus, amelynek mentén a továbbra is egymásnak feszülő érdekek kiegyenlíthetővé válnának.

Irodalom

- Breznayánszky László (2009): A tanári mesterképzés kialakult rendje és első jelentkezői. *Educatio*, 3. sz. 335–348.
- Breznayánszky–Vincze szerk. (2013): Ötvenéves a pedagógusképzés a Nyíregyházi Főiskolán. Nyíregyháza, Bessenyei Könyvkiadó.
- Dewey John (1900): Iskola és társadalom. Magyar fordítás (1912) Budapest, Lampel Kk. Rt.
- Ferge Zsuzsa (1976): Az iskolarendszer és az iskolai tudás társadalmi meghatározottsága. Budapest Akadémiai Kiadó.
- Kardos József (2007): Iskola a politika sodrásában (1945–1993) Gondolat Kiadó, Budapest
- Kardos József (2011): Gondolatok az egységes tanárképzés történetéből. *Pedagógusképzés*, 9 (38), 2011/1–2. 31–37.)
- Köves József (szerk.) (1973): 25 éves az általános iskolai tanárképzés. Jubileumi évkönyv a tanárképző főiskolák 25 éves fennállására. Budapest.

²⁴ 2011. évi CCIV törvény a nemzeti felsőoktatásról.

- Miklósvári Sándor (1973): Huszonöt év az általános iskolai tanárképzésben. Köves J. szerk. (1973): 25 éves az általános iskolai tanárképzés. Budapest, 5–24.
- Pornói Imre (2013): Az általános iskolai tanárképzés oktatáspolitikai megfontolásai. Brezsnýánszky–Vincze szerk. (2013): Ötvenéves a pedagógusképzés a Nyíregyházi Főiskolán. Nyíregyháza, Bessenyei Könyvkiadó, 17–33.
- Sáska Géza (2009): Az egységes tanárképzés formálásának pedagógiai és politikai kultúrája. *Educatio*, 3. sz. 349–359.
- Vincze Tamás (2013): A nyíregyházi főiskola pedagógiatanárai és az intézményben folyó neveléstudományi kutatások az első évtizedben. Brezsnýánszky–Vincze szerk. (2013): Ötvenéves a pedagógusképzés a Nyíregyházi Főiskolán. Nyíregyháza, Bessenyei Könyvkiadó, 121–143.